

Список використаних джерел

1. Брусак В. П., Бакун В. Методичні аспекти класифікації і паспортизації геолого-геоморфологічних пам'яток природи. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2011. Вип. 39. С. 44–51.
2. Геологічні пам'ятки України. За ред. В. І. Калініна, Д. С. Гурського, І. В. Антакової. Київ: ДІА, 2006. Т.1. 320 с.
3. Коротенко Н. Е., Щирица А. С., Каневський А. Я. и др. Геологические памятники Украины. Киев: Наукова думка, 1987. 154 с.
4. Сіренко І., Швед Л. Пропагування геолого-геоморфологічних знань шляхом створення і використання в навчальному процесі мережі пам'яток неживої природи місцевого значення. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2006. Вип. 33. С. 382–391.
5. Сіренко І. Геотопи північно-західного краю УКЩ і їхнє використання в геотуризмі. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2011. Вип. 39. С. 398–312.

ПРОСТОРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Теслович М. В.

*Львівський національний університет імені Івана Франка
Науковий керівник – канд. геогр. наук, доц. Кричевська Д. А.*

Актуальність теми. Закарпаття належить до областей із найбільшою часткою земель лісового фонду. Лісогосподарська галузь є однією із основних у системі соціально-економічного та екологічного розвитку значної частини області. До місцевих бюджетів за місцезнаходженням лісової ділянки відповідно до діючого законодавства перераховуються рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів та податок за лісові землі. Для окремих громад такі надходження становлять основу місцевого бюджету. Слід зазначити, що значна частка лісів області (61%) виконує природоохоронну, рекреаційно-оздоровчу та захисну функції і виключена із експлуатації.

Інформація про кожну лісову ділянку та її основні характеристики здобувається у процесі лісовпорядкування. Для Державного агентства лісових ресурсів України, якому підпорядковано 87,1% лісів Закарпаття, його проводить Українське державне проектне лісовпорядне виробниче об'єднання «Укрдержліспроєкт»

[5]. Результатом лісовпорядкування є детальні плани лісонасаджень. Найбільшу кількість досліджень лісових ресурсів Закарпаття на сьогодні координують Закарпатське обласне управління лісового та мисливського господарства [1] та природоохоронні установи (Ужанський НПП [4], НПП «Синевир» [3], Карпатський біосферний заповідник [2]). Різним аспектам питання, що стосується розвитку лісової галузі Закарпатської області присвячені також праці Крамарця В. О., Мацяха І. П., Кічури В. П., Мірутенка В. В., Гриника Г. Г., Газуди М. В. та ін.

В результаті реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади на засадах децентралізації в межах Закарпатської області сформувались нові адміністративні одиниці – об'єднані територіальні громади (ОТГ). Саме тому актуальним завданням на сьогодні є визначення просторових особливостей лісових ресурсів Закарпатської області, їх розподілу та функціональної структури в межах новостворених районів та ОТГ. Це дозволить визначити адміністративні одиниці, де лісова галузь буде провідною, з'ясувати пріоритетні напрями розвитку галузі залежно від функціональної структури лісів.

Метою нашого дослідження було визначити просторові особливості лісових ресурсів Закарпатської області. З цією метою нами були оцифровані детальні плани лісонасаджень лісництв та схема поділу НПП «Зачарований край» за функціональними зонами, підпорядкованих Закарпатському обласному управлінню лісового та мисливського господарства [1,5], схеми поділу за функціональними зонами Карпатського біосферного заповідника [2], національних природних парків «Синевир» [3] та «Ужанський» [4], карта з межами об'єднаних територіальних громад [6]. Із використанням програмного забезпечення QGIS 3.16.0. та Microsoft Office Excel було обчислено показники лісистості новостворених районів та ОТГ Закарпатської області, створено відповідну карту (рис.1). Слід зазначити, що через відсутність у вільному доступі планів лісонасаджень лісництв, основними лісокористувачами яких є Ужгородське військове лісництво та Закарпатський лісотехнічний коледж, їх не було враховано при розрахунках. Проте їхня частка становить лише 1,5% від загальної площі лісів області. Також нами були проаналізовані отримані дані та структура лісонасаджень за

функціональним призначенням в розрізі ОТГ.

Результати дослідження. Лісові ресурси Закарпатської області поширені нерівномірно (Табл.1). Найвищий показник лісистості характерний для Рахівського району (87,11%), який розміщений у південно-східній частині області. До його складу входять 4 ОТГ: Богданська, Великобичківська, Рахівська та Ясінянська. В їх межах частка земель лісового фонду перевищує 80%. Тут розміщені Свидовецький, Черногірський, Кузій-Трибушанський та Марамороський масиви Карпатського біосферного заповідника, в межах яких ліси виконують природоохоронну функцію. Також значні площі в межах району займають захисні ліси. Частина з них належить до категорії протиерозійних і приурочена до крутосхилих ділянок гірських хребтів. Захисні ліси також виділені вздовж берегів річок району. Ці категорії вилучені із експлуатації, тому пріоритетними напрямками розвитку лісової галузі в межах району є охорона, захист лісу та поліпшення якісного складу лісів.

Таблиця 1

Частки земель лісового фонду від територій адміністративних районів Закарпатської області [складено за 2;3;4;5;6]

Назва району	Кількість ОТГ	Площа території району, км ²	Розрахована площа лісів району, км ²	Частка лісів, %
Берегівський	10	1477,1	246,6	16,69
Мукачівський	13	2080,4	1220,2	58,65
Рахівський	4	1862,9	1623,9	87,17
Тячівський	10	1889,2	1337,1	70,78
Ужгородський	14	2392,0	1345,1	56,23
Хустський	13	3212,6	1788,6	55,67

Досить висока частка земель лісового фонду характерна для Тячівського району (71%). Для гірських ОТГ району (Дубівська, Нересницька, Углянська, Усть-Чорнянська) характерні високі показники лісистості (понад 80%). Крім того, в межах Нересницької та Углянської ОТГ розміщений Угольсько-Широколужанський масив КБЗ, а в межах Усть-Чорнянської ОТГ більшість лісів належить до категорії захисних. Пріоритетними напрямами розвитку лісового господарства в цих ОТГ є охорона, захист лісу, поліпшен-

ня якісного складу лісів. Для інших ОТГ району характерні нижчі показники лісистості: Вільховецька (близько 70%), Солотвинська (48%), Тересвянська (40%), Буштинська (35%), Бедевлянська (20%), Тячівська (24%). В їх межах більшою є частка експлуатаційних лісів, тому пріоритетними напрямками розвитку лісового господарства тут можна зазначити лісорозведення, лісовідновлення, проведення рубок, пов'язаних із веденням лісового господарства, рубок головного користування тощо.

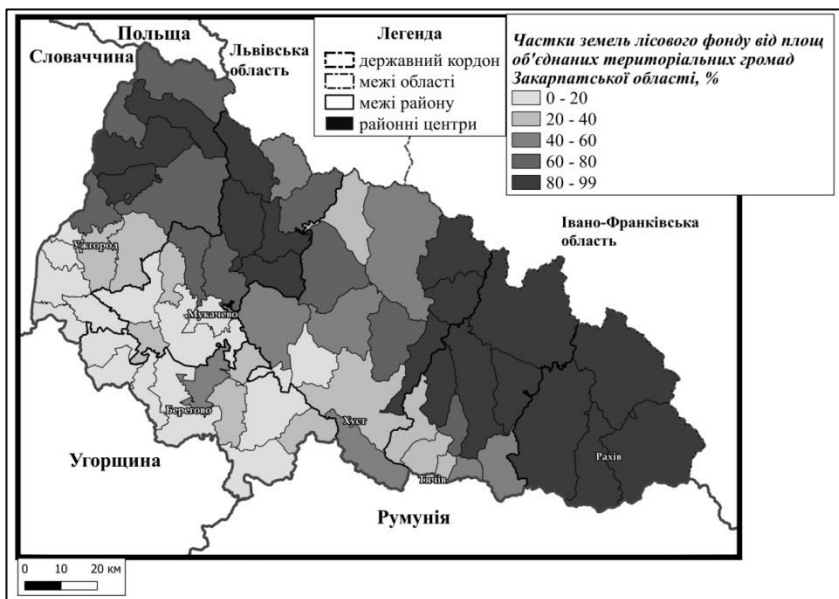

Рис.1. Розподіл земель лісового фонду за об'єднаними територіальними громадами Закарпатської області [складено за 2;3;4;5;6].

В межах Хустського, Ужгородського та Мукачівського районів землі лісового фонду займають від 55% до 60% території. До Мукачівського району входить 13 ОТГ. Найбільші частки лісів характерні для Неліпинської (94%), Полянської (94%), Жденівської (92%) та Свалявської (83%) об'єднаних територіальних громад. Переважні частки лісів в межах цих ОТГ є експлуатаційними та рекреаційно-оздоровчими. На сьогодні пріоритетними напрямками

ведення лісового господарства в цих ОТГ є лісорозведення та лісовідновлення, поліпшення якісного складу лісів, проведення рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства, рубок головного користування тощо. Досить високі показники лісистості характерні також для Воловецької, Кольчинської та Чинадіївської (79%) об'єднаних територіальних громад. Зокрема в межах Чинадіївської ОТГ розміщений РЛП «Синяк», в межах якого ліси виконують природоохоронну функцію, а в межах Воловецької та Кольчинської об'єднаних територіальних громад значні частки лісів виконують рекреаційно-оздоровчу функцію. Відповідно пріоритетними напрямами розвитку лісового господарства тут є лісорозведення та лісовідновлення, поліпшення якісного складу лісів, охорона та захист лісу. Деякі частки земель лісового фонду характерні для Нижньоворітської ОТГ (50%), в межах якої ліси належать переважно до захисних та експлуатаційних. Найнижчі частки земель лісового фонду характерні для Івано-Франківської (37%), Горондівської (25%), Мукачівської (19%) та Верхньокоропецької (18%) об'єднаних територіальних громад. Тут переважають ліси рекреаційного призначення. Головними пріоритетами розвитку лісової галузі відповідно є лісорозведення та лісовідновлення.

В Ужгородському районі найбільші частки земель лісового фонду характерні для Костринської (96%), Дубриньсько-Малоберезнянської (89%) та Перечинської (86%) об'єднаних територіальних громад. На півночі Костринської ОТГ розміщена частина Ужанського НПП. Значна частка лісів Перечинської ОТГ виконує рекреаційно-оздоровчі функції. Відповідно пріоритетом розвитку лісової галузі тут є охорона та захист лісів, лісорозведення та лісовідновлення. Для Дубриньсько-Малоберезнянської ОТГ характерним є переважання експлуатаційних лісів. Деякі частками земель лісового фонду характеризуються ОТГ: Великоберезнянська (79%), Ставненська (73%), Тур'є-Реметівська (71%) та Оноківська (62%). Ліси Великоберезнянської та Ставненської (частково) об'єднаних територіальних громад належать до Ужанського НПП та виконують природоохоронну функцію. Пріоритетом розвитку лісової галузі тут є охорона та захист лісів. Для Тур'є-Реметівської ОТГ характерна представленість лісів різних категорій, а для Оноківської – переважання рекреаційно-оздоровчих лі-

сів. Найнижчими частками земель лісового фонду характеризуються Середнянська (29%), Баранинська (24%), Великодобронська (15%), Ужгородська (13%), Сюртівська (3%), Чопська (1%) та Холмівська (0%) об'єднані територіальні громади. Тут представлені переважно ліси, які виконують природоохоронні (РЛП «Притисянський») та рекреаційно-оздоровчі функції. Пріоритетними напрямками розвитку лісової галузі є охорона та збереження лісів.

В межах Хустського району навищими показниками лісистості характеризуються Синевирська (98%), Колочавська (94%) та Драгівська (81%) об'єднані територіальні громади. В їх межах розміщений НПП «Синевир», частина Угольсько-Широколужанського масиву КБЗ. Ліси тут виконують переважно природоохоронну функцію, тому пріоритетами розвитку є їх охорона та захист. Дещо нижчими показниками характеризуються Горінчівська (76%), Керецьківська (69%), Міжгірська (58%), Довжанська (57%), Іршавська (51%), Вишківська (42%) об'єднані територіальні громади. В межах Іршавської ОТГ зміщений НПП «Зачарований край», де ліси виконують природоохоронну функцію. Для Довжанської, Керецьківської, Міжгірської та Горнічівської ОТГ характерне переважання захисних та експлуатаційних лісів. Відповідно пріоритетами розвитку галузі тут є лісорозведення та лісовідновлення, поліпшення якісного складу лісів, проведення рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства, рубок головного користування тощо. Найнижчими частками земель лісового фонду характеризуються Хустська (27%), Пилипецька (25%), Білківська (18%) та Зарічанська (1%) об'єднані територіальні громади. Для них характерним є переважання рекреаційно-оздоровчих лісів.

Найменше землі лісового фонду представлені в межах об'єднаних територіальних громад Берегівського району. Тут ліси переважно виконують природоохоронну (РЛП «Притисянський»), захисну (ліси вздовж берегів річок) та рекреаційно-оздоровчу функції. Лісова галузь не є пріоритетною в господарському комплексі району.

Висновки. Найбільші частки земель лісового фонду характерні для об'єднаних територіальних громад південно-східної частини області. Тут розташовані найбільші масиви КБЗ, НПП «Синевир», що визначає приналежність значної частини лісів до категорії

природоохоронних. Особливості високогірного крутосхилого рельєфу та наявність витоків багатьох карпатських річок, зокрема припливів Тиси, зумовлює наявність тут значної частки захисних лісів. Всі ці особливості визначають головні пріоритети розвитку лісової галузі: охорона, збереження та поліпшення якісного складу лісів. Подібна ситуація характерна і для північних об'єднаних територіальних громад області, в межах яких розміщений Ужанський НПП. Проте вони характеризуються нижчими показниками лісистості.

Для інших гірських ОТГ характерні нижчі частки земель лісового фонду (за винятком Неліпинської, Полянської, Жденіївської, Свалявської) та переважання захисних та експлуатаційних лісів. Це зумовлює такі пріоритети розвитку лісової галузі як лісорозведення та лісовідновлення, поліпшення якісного складу лісів, проведення рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства, рубок головного користування тощо. Найнижчі частки земель лісового фонду характерні для західних ОТГ області, де ліси виконують переважно природоохоронні та рекреаційно-оздоровчі функції.

Список використаних джерел

1. Закарпатське обласне управління лісового та мисливського господарства: веб-сайт. URL: <https://zakarpatlis.gov.ua/>
2. Карта-схема функціонального зонування території Карпатського біосферного заповідника. Карпатський біосферний заповідник: веб-сайт. URL: http://cbr.nature.org.ua/jpg/zone_cbr.jpg
3. Карта-схема функціонального зонування території НПП «Синевир». Національний природний парк «Синевир»: веб-сайт. URL: <https://www.npp-synevir.net.ua/page143-20.html>
4. Карта-схема функціонального зонування території Ужанського НПП. Ужанський національний природний парк: веб-сайт. URL: <https://unpp.uz.ua/>
5. Плани лісонасаджень Закарпатського обласного управління лісового та мисливського господарства. Українське державне проектне лісовпорядне виробниче об'єднання ВО "УКРДЕРЖЛІСПРОЕКТ": веб-сайт. URL: <https://www.lisproekt.gov.ua/plani-lisonasadzhen>
6. Формування адміністративно-територіального устрою Закарпатської області, об'єднані територіальні громади. Управління містобудування та архітектури Закарпатської обласної державної адміністрації: веб-сайт. URL: <http://zakarpatoblarch.gov.ua/obyednani-terytorialni-gromady>